

Seabed Minerals Authority
Runanga Takere Moana
COOK ISLANDS

Kura Akakitekite

TEPETEMA 2022 | Q3

Kia Orana!

Te 'āriki rekareka atu nei te Rūnanga Takere Moana o te Kūki 'Airani i te katoatoa ki tāna Kura Rorouira i te au koata mata'iti nō te 'akakitekite atu i te au 'anga'anga ta te Minera Moana e rave nei. Ka 'akamou te manako ma'ata o teia tātā'anga ki runga i te au akapū'apinga'anga e tāmanako'ia nei.

Ko'ai mātou?

Ko te Rūnanga Takere Moana o te Kūki 'Airani ko te tango pū'apinga tēia e riro nei i te 'akaterere i te au 'anga'anga a te mīnera moana i raro ake i te 'aka'aere'anga a te Kūki 'Airani. Kua riro te Kōpapa 'Akaterere ei mata nō te Kavamani Kūki 'Airani i te 'aka'aere i te Ture Nui o te Mīnera Takere Moana 2019.

I roto i teia tataanga:

- **Te Reo 'aka'āravei a te 'Ōpita 'Akaterere Ma'ata**
- **Te au Tāmanako'anga Akapū'apinga Mama'ata**
  - Terēni'anga Taunga Karape Moana
  - Porokaramu G-REG
  - Kōpere'anga Akaterere a te Runanga Takere Moana
  - Rōta'i'anga ISA i Jamaica
  - Tua tāpapa – Inano Harmon

Te Reo ‘aka‘āravei a te ‘Ōpita ‘Akaterere Ma‘ata

Kia Orana!

I te mea oki e kua akamou‘ia teia kura ki runga i te au ‘akapū‘apinga‘anga mama‘ata, te rekareka nei au i te akakitekite atu i tāku i kite i roto i tāku tu‘anga angaanga e ‘Ōpita‘Akaterere Ma‘ata ki roto i te Kopapa Akaterere. Kua riro teia mataiti i topa ake nei ei tuatau tamou‘anga e te ‘akamātūtū i tōku tūranga, e kua rauka katoa iaku te tika‘anga i te ‘ōronga i toku manako ki runga i tetai au ‘akaneke‘anga tāieni tei rave‘ia.

Ko te mea mua, kua piri atu au ko roto i te ‘uri‘anga e te torō‘anga i te māpu ‘akaata mua o te papa moana o te Kuki Airani. Kua mataora tikai au i te mea e kua rauka iaku i te tuatua ki tetai au tangata takakē no runga i te au tuanga tuketuke o to tatou papa moana. Kāpiti katoa mai i te reira, kua rauka katoa iaku i te ‘ōronga i teia māpu ki te tiānara akarakara o teia nei ao, e ka tiaki marie uatu i reira e, me ka akatikaia no te neneianga kia kite te katoatoa.

Ko te akatereanga i te no‘oranga o te papa moana ki roto i to tatou Marae Moana, tetai o te tuanga angaanga taku i piri atu ki roto. Ko te tukuanga tika no runga i te ‘akakeu‘anga pū‘apinga e pērā te tamanakoanga i te ‘akakena‘anga kimi pū‘apinga e mea mataora tikai te reira. Kua riro katoa te au manako mei roto mai i te au patana turuturu i konei e to vao mai e pērā tetai au taunga aorangi ei mea pumaana e te mataora.

Kua riro katoa au ei mema pū‘apinga ki roto i te akakitekiteanga i te tamanakoanga no te maata i te kirikiri moana o te Kūki ‘Airani. I te tua o te akakitekiteanga tau e te urianga, kua rauka ia matou i te oronga atu i tetai au akakiteanga ‘ōu, no reira te irinaki nei matou e ko teia te au tamanakoanga tau e te tika. Ka oronga atu au i tetai akaariarianga ki roto i te ‘iri‘irikāpua a te Runanga Takere Moana i roto i te marama Okotopa.

Toku manako openga, kua rauka iaku i te rave atu i te Tuanga Akava akara matatio ki runga i te pa‘ī ranga koia te Seasurveyor no te akarakara atu ki roto i te tuanga ranga tei

raveia e te CIC. Ko teia te tere kimikimi matatio mua tei raveia ki roto nei i te tuanga tonga o te Kuki Airani ara atu ki te toru ngauru mataiti.

E maata te au angaanga i roto i teia tai ngauru ma rua marama e tū mai nei mei tei tupu i teia au marama i topa ake nei.

Ko te ko'i'anga e te 'akapapa'anga i te au kimi'anga akapāpū 'ōu te ka kiritiia mai mei roto i te au kimikimianga te ka parāni'ia tetai angaanga pū'apinga roātu, e te akara mamao atu nei au i te raveanga i taku tuanga i te akapāpu e ko te au koianga te ka rauka mai, kia vai meitaki e kia paruruia.

Rima Browne

'Ōpita 'Akatere Ma'ata

Te au Akapū'apingaanga maata e raveia nei

Terēni'anga Taunga Karape Moana

Te au mema e rere katu nei ki roto i te
apiianga o te taunga karape moana

Ko te taunga Colin Mailer mei roto mai i te Tautai Moana 'Ōonu o Wesport
e tiaki nei i te au mema apii

Ei tu'anga no te porokaramu akarakara e te akatika'anga a te Kopapa Akatere ka anoanoia te au akava akara matatio kia rave i te terēnianga taunga karape moana. Ka 'ātui'ia e rua tuanga 'āpi'i no te tikaanga kia rauka te ora e taau ka rave, e pērā te au karape taunga moana te ka akatinamou ki runga i te au ravenga e ora ai koe me tupu ake tetai opuanga pa'i ki te moana. Ko te au kite pū'apinga i roto i teia tuanga koia oki ka akapē'ea me aao i te kiri pānu e te pereue maana; ka akapē'ea me rere ki roto i te tai; te kakeanga ki runga i te poti pāpānu e te tauturuanga i tetai 'ūātu tei rokoia e te manamanatā.

I te maataanga o te taime e raveia ana teia au terēnianga taunga karape moana i te au ngai terēni'anga i tai mai tei akamana'ia e te International Maritime Organisation e na roto i te International Convention no runga i te Turanga o te Terēni'anga, te orongaanga Akairo (Certification), e te Watchkeeping (STCW Convention). Ko te Westport Deepsea Fishing School tei akamouia ki Nutireni kua ariki ratou i te tuku mai i tetai taunga 'āpi'i ki Rarotonga nei no te rave atu i teia terēni'anga na te Kopapa Akatere i te ngā rā mua o teia marama.

No teia tei tupu kua rauka i te Kopapa Akatere i te pati i tetai au tuanga kavamani e pērā te au kamupani e angaanga kapiti nei ki te Runanga Takere Moana kia piri mai ki teia terēni'anga. E 21 au tangata i 'akarangī'ia mei roto mai i te Kopapa Akatere, Te tuanga Taporoporo, Ministry of Marine Resources, Te Mana Tumotu o te Kuki Airani, Te Akava Moana e pērā te CIC.

Ko te oraanga i runga i te au pa'ī moana tetai tuanga pū'apinga rava atu ki roto i te tuanga moana. I te mea oki e e turanga meitaki tei rauka mai mei roto i teia terēni'anga i Rarotonga nei e te maata o te au putuputuanga e te au tangata tei rauka to ratou 'akarangī'anga, ka rave akaou te Kopapa Akatere i tetai terēni'anga a teia tuatau ki mua.

Te rave nei te au mema i te tuanga apii taunga karape moana ki te Uapu i Avatiu

Te Porokaramu G-REG

Ko te au tangata angaanga mei roto mai i te Kopapa Akatere, Te Tuanga Taporoporo e te Mana Tumotu o te Kuki Airani kua oti to ratou peapa Government Regulatory Practice Initiative(G-REG)

Core Knowledge course. Kua riro teia peapa i te tauturu i teia au tangata tei piri atu kia marama i te manako 'akakeu e te au akaraanga, e pērā te au tāpura mei te akatereanga i te au tataanga tei kimi'ia, te au rēkōti e te akapāpūanga.

Ko te Porokaramu G-REG, e manako teia mei roto mai i te Kavamani Nutireni tei akakoroia i te akameitaki i te au akakeuanga te ka raveia, te akatereanga i te akakeuanga, te peu i roto i te akakeuanga e te turanga o te aronga angaanga. Noatu e kua akakoroia te Porokaramu G-REG no Nutireni, ko te au manako ra i roto kua tau māri te reira ki tetai au tuanga akakeu i roto nei i te Kūki 'Airani.

E au manako memeitaki tei rauka mai mei roto i te au taeake tei piri atu ki teia akakoroanga. Teia tetai au manako.

- **Rima Browne, Kopapa Akatere** – *“Mataora tikai teia apii i te mea e kua orongaia mai tetai au akaraanga tei atui ki te oraanga o teia rā. Ka apiiia koe i te angaanga a te tangata akakeu, e ka akapeea te au akakeuanga a te Kopapa e atui ei ki te akakoroanga tumu.*
- **Te-ara Henderson, Kopapa Akatere**– *“Reka tikai au i teia apii no te akamaata atu i te marama no runga i te angaanga a te au tuanga akakeu. Kua akakite mai te reira i te au turanga o te tuanga akakeu e te turanga o te ngai angaanga i Nutireni. Noatu e, e manga tuke i to tatou i na ra ka rauka i te atui ki to tatou i konei.”*
- **Jessie Nicholson, Tuanga Taporoporo** – *“Kua akamaramaia mai te angaanga ta te au tuanga akakeu ka rave e ka akapeea i te raveanga. No tetai tangata koi akamata uatu rai i te angaanga ki roto i te tuanga akatikaanga e te tauturu, kua riro teia i te akaari mai kia kite au i te raveanga angaanga tau”*
- **Roselyn Strickland, Tuanga Taporoporo** – *“Kua riro teia apii ei tauturu maata iaku i taku tuanga angaanga ki roto i te putuputuanga akakeu no te mea kua atui te au manako e te akaraanga tei orongaia mai ki roto i te apii ki ta matou e rave nei”*
- **Teariki Tearetoa, Tuanga Taporoporo**– *“Maoraora te au manako i orongaia mai e kua tau māri ki te tuanga akatikaanga ta matou e rave nei ki roto nei i te Kuki Airani.”*

No te turanga meitaki tei rauka mai ki roto i teia apii, kua retita te Kopapa Akatere i tetai au aronga angaanga ki roto i te turanga teitei o te apii G-REG.

Kōpere'anga Akamarama a te Runanga Takere Moana

Ko te tama akatere ko John Parianos e rave nei i te kopereanga a te Runanga takere Moana ki roto i te USP, Rarotonga

Kua teateamamao te Kopapa Akatere i tetai au Kōpere'anga Akamarama na te Runanga Takere Moana tei akamouia ki runga i te Akanooanga o te Runanga Takere Moana, tona atuituianga, te akatereanga, te akaaereanga angaanga e pērā te karokaroanga kapuaanga. Kua akakoroia teia au kōpere'anga kia rauka i te au tangata te ka piri mai i te marama i te Runanga Takere Moana, no te mea e maata tona au tū e tana au angaanga.

Kua orongaia teia au Kōpereanga ki te au mata o te Kavamani tei piri ki roto i te tuanga Runanga Takere Moana kia rauka i te akapāpū e, kua rauka ia ratou te marama tumu no runga i te Runanga Takere Moana, e kia rauka i te rave meitaki i tā ratou tu'anga. No teia au ra ki mua, ka akara te Kopapa Akatere no te kave atu i teia karere ki te iti tangata katoatoa.

Ko te au mata o te Kavamani e tamou nei i te au kite karape tumu no runga i te Runanga Takere Moana ki roto i te USP, Rarotonga

Rōta'ī'anga ISA i Jamaica

Koi akaruke 'uātu rāi te 'Ōpita Akatere a Tanga Morris no tetai rua marama apii ki Kingston, Jamaica i raro ake i te tamaruanga a te Kopapa Akatere Papa Moana (ISA) ko te ISA e putuputuanga teia e riro ana i te akatere e te akanoo i te au mekameka Runanga Takere moana kia paruruia ki raro ake i te ture, e kia riro mai ei meitaki no te tangata i roto i teia nei ao.

E rua o te porokaramu ISA akakoroanga tumu: **(a)** Ka oronga mai te reira i tetai kura te ka rauka i tetai uatu mata o te kavamani e au kite tuketuke tona, kia kite e kia mārama i te tuanga angaanga a te ISA; e ko te rua **(b)** ka 'ōronga te reira i te tikaanga i te ISA kia rauka te pū'apinga mei roto mai i te au mata o te kavamani tei akataungaia ki roto i te au tuanga angaanga tuketuke.

Ka noo a Tanga ki roto i te tuanga 'Ōpati o te Akatere Aorangi e te Minera Natura. Ka akamou tana tuanga apii ki runga i te koianga turanga o te au apinga ora ki roto i

te akatereanga i te ao e te tāieni moana. Tei roto i tana tuanga angaanga te akapapaanga, te kiritianga e te mapuanga i te koikoiana tei rauka mai.

Ko te Minera Papa Moana, e tuanga 'ōu teia ki a Tanga, e te irinaki nei a ia e ka riro teia apii a te ISA i te tauturu kia rauka tona kite e ka aruaru a ia kia maata tana ka mou mai. “E tuatau takakeanga roa teia no te ipukarea atu nei ki tetai enua ke, inara e timataanga teia e anoano nei au i te tamaki. Te tutu nei te 'Tī, inara te mataora nei au i te aravei i te au taeake 'ōu e pērā i te tamouanga i taku apii.

Te oronga atu nei matou i te reo aroa ki a koe ka tere atu no teia akakoroanga i te enua mamao.

Tua Tāpapa: Inano Harmon

Kua riro ana a Inano ei tamaine angaanga tinamou ki roto i te Kopapa Akatere mei te akamataanga o te mataiti 2022. Kua apai a Inano i tetai mataiti akangaroi i te otianga tana apii NCEA revera 3 no te akamatutu i tona turanga angaanga i mua ake ka aere atu ei aia ki te apii teitei.

E tuanga inangaro na Inano te Taieni Moana e te mataora nei aia i te mea e kua akatupuia te tuanga Runanga Takere Moana, ko te tumu okotai oki teia i anoano ei aia i te angaanga na te Kopapa Akatere.

Te angaanga nei a Inano ki roto i te Tuanga Akatere. Te tauturu nei aia i tetai au taeake i te akara matatio i te akapapuaanga tei koiia mai, te angaanga ki runga i te māpu e te karāpu e te raveanga i te rangaanga rorouira.

Te angaanga katoa nei a Inano ki runga tana uorai kimianga no runga i te Au Takere Moana o 'Ātika e te kimi matatioanga ki roto i tona pirianga ki te tupuanga o te kirikiri moana ki roto nei i te Kuki Airani.

Te piri katoa nei a Inano ki roto i tetai au apii a te Runanga Takere Moana, te au Kōpere'anga e te Iriirikapua. Koi oti uake nei tana apii no te taunga karape moana, e kua akakite mai aia e “ Kua mataora tikai au i teia apii, te tuanga tikai o te angaanga raverave. “Reka tikai au i te kiteanga i te a'i tūrama i te akaariarianga ia.”

Te tamouanga i te au kupu teimaa tetai o te kukumianga taku i na roto. Kua riro toku mārama no runga i teia au kupu nei i te akamaata atu i toku kite no runga i te taieni moana. E reka ana a Inano i te koperepere ki te au taunga kite pakari e pera te aronga angaanga o te Kopapa Akatere.

Te mataora nei a Inano i te angaanga ki konei i te Kopapa Akatere. “Te pumaana nei au e te mataora nei au i te tū ‘oa’oa i roto i teia tuanga, e ko te angaanga kapiti tetai kaveinga tumu i roto i teia ngai angaanga” i nana ai.

Te anoano nei a Inano i te aere atu ki Nutireni i te akamaata atu i tona marama a teia mataiti ki mua. Te umuumu nei aia kia rauka tona peapa teitei ki roto i te Taieni Moana e kia riro mai aia ei Taunga Kite Moana.

Me e uianga taau no runga i teia Kura Akakitekite, tuku mai te reira kia Dede Mingi:

dede.mingi@cookislands.gov.ck

SEABED MINERALS AUTHORITY - Runanga Takere Moana | 29193 | sbma.gov.ck

